

Språksituasjonen i sørsamisk område

Det sørsamiske bosettingsområdet på norsk side av riksgrensen strekker seg fra Saltfjellet i nord til Elgå i Hedmark i sør, der sørsamisk er det sydligste av de nåværende samiske språkene. Bosettingsmønsteret er spredt og fordelt utover et stort geografisk område. I en svak språkstilling har reindriften som kulturbærende faktor betydd mer for sørsamene som gruppe enn for andre samegrupper i det samiske bosettingsområdet. Det er vanskelig å gi et eksakt folketall for sørsamer da folketellingen fra 1970 ikke omfattet den sørsamiske befolkningen. NOU 1984:18 antyder at det i dag finnes i overkant av 2000 sørsamer i Norge og Sverige, og at det er rimelig at ca. halvparten av disse bor i Norge. Det er også vanskelig å angi eksakte tall på dem som snakker sørsamisk, men man antar at under halvparten av sørsamene behersker språket. Den sørsamiske rettskrivningsnormalen som brukes i dag ble godkjent av Samisk Språknemnd i 1976, og av Kirke- og undervisningsdepartementet i Norge og Skolöverstyrelsen i Sverige i 1978.

Innenfor det sørsamiske området finnes det to sameskoler, en i Hattfjelldal i Nordland og en i Snåsa i Nord-Trøndelag. Disse to sameskolene gir utvidet tilbud til elever som leser sørsamisk i sine hjemkommuner. Brekken oppvekstsenter er sammen med sameskolene i Snåsa og Hattfjelldal utpekt som ressurskoler innen sørsamisk undervisning gjennom prosjektet "Sørsamisk opplæring ved heimeskolen" ved Utdanningsdirektøren i Nordland. Dette prosjektet avsluttes i 2004. Elgå oppvekstsenter i Hedmark startet i 1995/1996 med tilbud i sørsamisk språk. Røros og Grong videregående skole er utpekt som ressurskoler. De har undervisning i sørsamisk som 2. språk ved egen skole, og gir tilbud til andre skoler i og utenfor det sørsamiske området.

Snåsa kommune vedtok i 2004 at de ønsker å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Søknaden er sendt til Stortinget, men Sametinget har ikke fått signaler om når saken vil bli behandlet.

Barnehagene og skolene er viktige støttespillere, og de samiske barnehagene er de mest effektive for utvikling av tospråklighet i områder der samisk står svakt. Derfor har Sametinget bevilget midler til et femårig språkmotiveringsprosjekt ved Elgå oppvekstsenter. Prosjektet startet høsten 2001 og målsettingen er å legge forholdene til rette ved å sette inn ekstra ressurser for barnehagebarn, slik at de tidlig får lære seg sørsamisk. Prosjektet har på kort tid også gitt positive ringvirkninger for skolen, som er samlokalisert med barnehagen. Utover dette prosjektet har Sametinget gitt midler til ulike tilbud til sørsamiske barn i de kommunale barnehagene. Dette har ikke vært faste ordninger. Høsten 2003 har også Snåsa kommune i samarbeid med Sametinget etablert et barnehagetilbud til sørsamiske barn.

Generelt står det sørsamiske språksamfunnet ovenfor mange store utfordringer. Hvis en ser på det sørsamiske samfunnet som helhet med alle de oppgaver som det står overfor, så

gjenstår mye nybrottsarbeid på ulike områder. Mangelen på lærerkrefter med sørsamisk språkkompetanse og kompetanse innen en rekke andre fagområder som forskning, produksjon av læremidler, media og litteratur m.m., er med på å forsinke arbeidet med utvikling av det sørsamiske samfunnet, og kan også bidra til stagnasjon. Dette er et faremoment, spesielt innen barnehage og skole. Sametinget mener derfor at det er stort behov for utdanning og kompetanseheving i sørsamisk i hele det sørsamiske området. Språksituasjonen er så kritisk at dersom det ikke gjøres en kraftanstrengelse for å vitalisere det sørsamiske språket, vil det etter all sannsynlighet dø ut. Sametinget vil oppfordre myndighetene til å tilrettelegge slik at de som ønsker å ta høyere utdanning innen sørsamisk språk kan gjøre det med øremerkede midler innenfor et normalt utdanningsforløp. Etablering av et kontinuerlig tilbud til de som vil lære seg sørsamisk både muntlig og skriftlig på alle nivå, er en viktig del av språkvitaliseringsarbeidet. For at sørsamisk igjen skal bli et dagligspråk, behøves det innsats på mange ulike domener, som for eksempel media, innenfor helsevesenet osv.